

ดอกมะลิ เป็นตัวแทนของวันแม่ เป็นดอกที่สวยงาม เรียบง่าย กลิ่นหอมเย็น

ขึ้นชื่อว่า มะลิ ยังมีมะลิอีกหลายประเภท หากเป็นชนิดไม้เนื้อแข็ง เลื้อยพาดพันต้นไม้อื่น ๆ ใบกลมหนาดอก ออกเป็นช่อ รวมเป็นกระจุก ๆ ละ 5-6 ดอก ดอกสีขาวดอกสีขาว หอมฉุนมาก มีปลูกตามบ้านประปราย ประโยชน์ทางยา รากมีรสจืดเย็น ถอนพิษทั้งปวง ดอกหอมเย็น ใช้ผสมยาหอมแก้ไข้ แกักร้อนเรียกว่ามะลิเลื้อย มะลิ ป่า มะลิวัลย์ มะลิชนิดนี้มีชื่อวิทยาศาสตร์ คือ *Jusminum pubescences* , Willd.

หากเป็นไม้เถาที่พันต้นไม้อื่น ๆ ตามรั้วบ้าง ใบเล็กคล้ายใบเขียวกระแต ดอกขาวเป็นกลีบเล็ก ๆ ยาวหลายกลีบ มี กลิ่นหอมฉุนเหมือนกัน ประโยชน์ทางยาเหมือนกัน อาจเรียกมะลิไส้ไก่ มะลิชนิดนี้มีชื่อวิทยาศาสตร์ คือ *Jusminum nervasum* , Lonr.

ส่วนมะลิชนิดไม้พุ่ม เรียกว่ามะลิซ้อน มีชื่อวิทยาศาสตร์ คือ *Jusminum sambac* , ait. มะลิ ชนิดนี้มีกลิ่นหอม เย็น รสสุขุม หากมีดอกเดี่ยวตามก้าน เรียกมะลิลา มีดอกโตเป็นพุ่ม กลีบดอกซ้อนกันเรียกว่ามะลิซ้อน ปลูกตาม บ้านและสวนเพื่อขาย ทำพวงมาลัยบูชาพระหรือลอยน้ำรับประทาน ดอกมีน้ำมันหอมระเหยมาก นอกจากจะมี คุณค่า ยังมีสรรพคุณเป็นยา ดอกมะลิซ้อนดอกแห้ง ต้มเป็นยาต้ม หรือยาผง เข้ายาหอม ดอกสดแช่เป็นน้ำกระสาย ยา ทำให้ชื่นใจ ชูกำลัง หรือตำสด ๆ ใส่พิมเสนโปะกระหม่อมเด็กเล็ก แก้ชาง แกักร้อน แกัหวัด ไบสดใส่แผล ราก แก้พิษงู บำรุงจิตใจให้ชุ่มชื่นแก้โรคตา แก้ไข้ทั้งปวง

มะลิเป็นยาในพิภด เกสรทั้ง 5 อันได้แก่ ดอกมะลิ ดอกพิภด ดอกสารภี ดอกบุนนาค เกสรบัวหลวง สัตส่วนเท่ากัน ยาตำรับต่างๆ ส่วนผสมตัวยามีมะลิ เช่น

ยาแก้ไข้มีรู้จักสถิติสมปฤดี วัตถุประสงค์ประกอบ ดอกจำปาขาว ดอกกรรณิกา ดอกทองกวาว ดอกอังกาบ พริกหอม พริกหาง เอาส่วนเท่ากัน ดอกมะลิหรือดอกพิภดเท่ายาทั้งหลาย วิธีทำและขนาดรับประทาน ทำผง รับประทานได้ ทุกเวลา ครั้งละ 1 ช้อนกาแฟ หรือ 1 กรัม สรรพคุณ แก้ไข้ไม่รู้สถิติสมปฤดี ให้อ่อนและเย็น ให้อ่อนไป เป็นไข้ บาดทะจิต ละลายน้ำมะพร้าวนาฬิกา ตั้งไฟให้สุกก่อนจึงกิน

ส่วนผสมในยาหอมอินทจักร ซึ่งเป็นยาสามัญประจำบ้านแผนโบราณ มีสรรพคุณรวมแก้ลมบาดทะจิต ลมจับหัวใจ ให้อ่อนคลั่ง ละลายน้ำสุก หรือน้ำดอกมะลิ

ส่วนผสมในยาประสะจันทน์แดงเป็นยาสามัญประจำบ้าน แก้ไข้ตัวร้อน แกักร้อนในกระหายน้ำ ละลายน้ำสุกหรือน้ำ ดอกมะลิ

ส่วนผสมในมหานิลแห่งทอง เป็นยาสามัญประจำบ้าน เช่นกัน โดยยานี้มีส่วนประกอบมาบดเป็นผง ละลายด้วย น้ำดอกมะลิ ปั่นเม็ด ปิดทองคำเปลว แกักร้อนในกระหายน้ำ ละลายน้ำสุกหรือน้ำดอกมะลิ แก้พิษหัดสุกใส

ยากกลางบ้านเงินใช้เป็นยารักษาตับอักเสบ ใช้แก้แผลเรื้อรังบนผิวหนัง รากใช้แก้ปวดศีรษะ นอนไม่หลับ และแก้ ปวดตามข้อ แกัหายใจติดขัดและไอ และใช้บำรุงหัวใจ ดอกยังมีตำรากล่าวว่าใช้รักษาแผลเรื้อรัง และใช้แก้เยื่อตา อักเสบ ปวดหูชั้นกลาง

น้ำมันหอมระเหยในมะลิ ทำให้มะลิมีกลิ่นหอม นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบมากกว่า 100 ชนิด เช่น เบนโซอิล ซีเตท ลินาลอล เฟนิลอะเซติก แอซิด และเมทิล จัสโมเนต เป็นต้น

การสกัดดอกมะลิ ทำได้โดยกลั่น และโดยใช้ตัวทำละลายที่ค่อนข้างไม่มีขั้ว (nonpolar) สรรพคุณที่กล่าวในหมู่พืชที่ใช้บำบัดด้วยกลิ่นคือ อะโรมาเทอราปี ระบุว่ากลิ่นจะช่วยผ่อนคลาย ต้านการซึมเศร้า ลดการหวาดกลัว ลดอาการปวด ช่วยกระตุ้นน้ำนม แก้ปวดประจำเดือน ทำให้ฮอร์โมนสมดุลและช่วยลดการหายใจติดขัด สำหรับผิวหนัง เป็นพืชบำรุงผิวหนัง สำหรับผิวแห้ง และผิวแพ้ง่ายเป็นส่วนผสมพืชอื่นที่ช่วยให้ผิวหนังยืดหยุ่นดี

ดูเหมือนว่าสรรพคุณทางพื้นบ้าน จะมีเหลือเฟือจนไม่ควรรีงนอนใจที่จะปลูกไว้สักกอ หนึ่งเสียแล้ว หากใครจะวิจัยการรักษาแผลเรื้อรังก็จะดีไม่น้อย เนื่องจากฤดูฝน มะลิจจะมีดอกและแตกยอดอ่อน โดยการค้นคว้า ทั้งดอกและใบ และเมื่อมอบดอกมะลิแทนพระคุณแม่ ก็จะได้นึกถึงศักยภาพของมะลิในการใช้เป็นยาได้มากมาย

: บทความ : รศ.ดร.ภญ.พาณี ศิริสะอาด

: ภาพประกอบ: สุภาวรัตน์ สุธีพรวิโรจน์

ที่มา : <https://www.pharmacy.cmu.ac.th/web2553/n35.php>